

W całości książka stanowi pożyteczne usystematyzowanie materiału, ułatwiające zapoznanie się z historią państwa i prawa Jugosławii w okresie wczesno-feudalnym.

HELENA STOLARSKA (Warszawa)

Dr. Vasa Cubrilović, *Terminologija plemenskog društva u Crnoj Gori*. Beograd 1959, s. 60.

Książka została wydana w serii publikacji Serbskiej Akademii Nauk przez Instytut Etnograficzny. Autor zebrał w niej materiał dotyczący terminologii takich pojęć jak rodzina, *zadruga*, ród, plemię, bractwo, *kolano*, krewny. Stąd uzasadnione zainteresowanie tą publikacją również u historyka prawa. Niestety analiza terminologiczna została oderwana od analizy stosunków społecznych Czarnogórze, na wyrażenie których podane wyżej określenia służą. Budzi ponadto wątpliwość metoda ustalania tych terminów. Na równi z terminami pochodzącymi ze źródeł Czarnogórze, autor cytuje wiele źródeł serbskich i chorwackich. Sądzymy, że nie jest to zgodne z rygorami nauki, zwłaszcza, iż Czarnogórze charakteryzuje daleko posunięta indywidualność w rozwoju społeczno-politycznym. Prawdłowo zastosowana metoda porównawcza winna procedować poprzez zbliżenie, a nie mieszanie źródeł.

Autor do swoich rozważań wciąga nie tylko źródła ściśle czarnogórskie, w zasięgu jego znalazły się zarówno *Statut Policki* jak i materiały do słownika Vuka Karadzića. Brak konkretnych ram czasowych jak i terytorialnych (a to pomimo tytułu), jak również szeroki wachlarz zagadnień przy skromnej objętości książki nie pozwoliły autorowi uniknąć szeregu niedostatków, co odczuwa się szczególnie w zakresie literatury. Trudno wyczerpać wszystkie nasuwające się uwagi, ograniczymy się zatem do jednego tylko z poruszonych terminów, do *zadrugi*. Temat *zadrugi* wymaga tym staranniejszego potraktowania, że N. Martinović jeszcze w roku 1956 podczas zbierania materiałów do książki *V. Bogisić i kodifikacija crnogorskog imovinskog prava*, odnotował na terenie Czarnogórze około 60 instytucji związanych z *zadrugą*, o których istnieniu — jak wynika z książki — autor nie wie. Pod nagłówkiem: *Zadruga* nie znajdziemy również, choćby krótkiego, zarysu ustroju wewnętrznego tej instytucji, pomimo że praca etnograficzna winna go zawierać. Jak ustaliła nauka dominującą cechą *zadrugi* jest fakt, iż składa się ona z więcej niż jednej małej rodziny, żyjącej w „zajedničkom kućanstvu, članovi jedu iz jednog kotla, imaju zajedničko ogniste, zajednički život i zaradu”. Wewnętrznymi organami *zadrugi* jest „kućno vijeće”, tj. zgromadzenie wszystkich dorosłych członków *zadrugi* i „domaćin” stojący na czele *zadrugi* i reprezentujący ją przed organami państwowymi jak i wobec osób prywatnych¹.

Przy tych wszystkich brakach niewątpliwą zaletą książki jest zgrupowanie bliskich sobie terminów w jednej publikacji. Ułatwia to porównania, łączne operowanie materiałem językoznawczym, etnograficznym oraz prawno-historycznym. Stąd omawiana publikacja, stanowiąc pomoc w badaniach nad historią prawa Jugosławii, może być również z pożytkiem wykorzystana dla celów porównawczych.

HELENA STOLARSKA (Warszawa)

¹ Por. V. Popović: *Zadruga, Istorijaska Razprava*, Sarajevo, 1921, s. 3—4.